

BUREAU
TOERISME

editie 2025

Vrijheidskrant

Colofon

Deze Vrijheidskrant is tot stand gekomen in samenwerking met Stichting Bureau Toerisme, met ondersteuning van de provincie Gelderland.

BUREAU TOERISME

VRIJHEID RIVIERENGEBIED 80 jaar

Verspreiding:

Huis-aan-huis en verspreidpunten

Oplage:

118.000 exemplaren.

Redactie:

Vincent Wibier en Jan van den Berg

Vormgeving:

Finton Media, Tongeren (B)

Druk:

Uitgeverij de Maas & Waler, Druten

Meer informatie:

www.tourdewaal.nl

De illustratie op de voorpagina is van kunstenaar Rob Reis.

Voorwoord van de voorzitter

foto: Johan Seijbel

De bevrijding van Nederland was 80 jaar geleden. Daarom vindt er dit jaar een grootse viering van Bevrijdingsdag plaats. Zo hebben we een bijzondere Vrijheidskrant, die dit jaar is gemaakt in samenwerking met de stichting Bureau Toerisme. Naast informatie over Tour de Waal bevat de krant ook berichten over andere regioprojecten in het kader van het programma Vrijheid van de provincie. De krant wordt huis-aan-huis verspreid in Rivierenland.

Ruim 10 jaar geleden nam Joyce Bloem met het Beeld van Oranje Linten het initiatief voor de viering van Bevrijdingsdag in het Rivierengebied. Nu vormen vrede, vrijheid en verbondenheid de inspiratie voor het programma van Tour de Waal op 5 mei. Colonnies met oude legervoertuigen, broodjesdroppings en de poëzietour dragen bij aan deze verbondenheid. Daarnaast zijn er verrassende nieuwe activiteiten. In Tiel dienen lokale oorlogsverhalen als inspiratiebron voor het schilderen van vlaggen, zowel klein als groot. In Zaltbommel vinden nog meer activiteiten plaats op het meerdaagse kampement.

Samen met lokale kerken wordt op 4 mei 's ochtends een kerkdienst gehouden in de open lucht op het kampement. Op 5 mei wordt een speciaal geproduceerde theatervoorstelling opgevoerd door lokale enthousiastelingen. Dankzij de inzet van lokale 4/5 mei-comités zijn er in dorpen langs de Waal tal van verrassende activiteiten, waardoor een keten van evenementen ontstaat van Slot Loevestein in het westen tot Fort Panterden in het oosten.

We leven nu al 80 jaar in vrijheid. Dat is heel bijzonder. We moeten blijven werken aan vrijheid, juist nu. Met alle onrust in de wereld is het helaas overduidelijk dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Hopelijk biedt deze krant aanknopingspunten om samen aan vrijheid te werken. Help ons daarbij en **word lid van onze Club van 100**.

Gerard Nieuwenhuis,
Voorzitter Stichting Een Beeld van Oranje Linten / Tour de Waal

Word lid van de Tour de Waal Club van 100!

Met een donatie van € 100 per jaar (of eventueel meer) bent u automatisch lid van de Club van 100. De leden van deze unieke club worden in de gelegenheid gesteld om op een speciale manier bij de activiteiten betrokken te worden. Daarvoor krijgt u dan een feestelijke uitnodiging en u wordt op de hoogte gehouden van al het nieuws rondom Tour de Waal. Als lid van de Club van 100 leert u nieuwe mensen kennen en u levert een belangrijke bijdrage aan de drie V's: Vrijheid, Vrede en Verbondenheid. Nieuwe leden melden zich aan via info@tourdewaal.nl. Wij heten u van harte welkom.

Dichters trekken langs de Waal Poëzietour viert 11e editie

Dit jaar is er op Bevrijdingsdag maandag 5 mei voor de elfde keer "Poëzietour de Waal" (PTDW). Dichter en organisator Thom Ummels maakt dan opnieuw een tour met dichters langs de Waal.

Het thema is "Dichters verbonden in vrijheid". Vrijheid in brede zin: vrij zijn, vrijheid zoeken, vrijheid van meningsuiting, losmaken, vrij voelen. Maar in deze tijd van oorlog, maatschappelijke onrust en aanhoudende dreiging van dichtbij gaat het ook om de vrijheid zonder oorlog en bezetting en het respect voor elkaars mening. De dichters komen op locaties waar publiek aanwezig is en waar ook andere activiteiten zijn in het kader van de Tour de Waal.

Locaties

Op deze plekken houden de tour-dichters meerdere voordrachten. Zo nu en dan geven ze ook een korte toelichting op hun gedichten. De poëzietour start dit jaar aan het begin van de vrijheidsmaaltijd in Zaltbommel in de uiterwaarden aan de Waal.

klade (11.15 uur) en doet daarna de volgende plaatsen aan: Maurik (gemeentehuis), kasteel Doornenburg, kerkje Heesselt en Ochten (veerstoep). Rond 15.30 uur eindigen de dichters in Tiel (cultuurgebouw Zinder). Hier worden de slotvoordrachten gehouden tijdens de "grande finale".

Dichtersgroep

De dichtersgroep bestaat dit jaar naast Thom Ummels uit dichters die ook bij eerdere edities deelnamen. Het zijn: Marinda Pieron, Esther van Empel, Marcel Vaandrager, Eric Jansen en Fred Eggink. 'Wij zien er naar uit om weer door het mooie Rivierenland te trekken en onze poëtische bijdragen te leveren aan deze memorabele dag', aldus Thom Ummels.

Belangstellende dichters uit de regio kunnen zich overigens aanmelden om een passend gedicht op één van de locaties te komen voordragen. Dit kan via: thom.ummels@outlook.com.

Dichters on tour bij de start in restaurant de Verdraagzaamheid, 5 mei 2019. Vlnr: Inge van Wijgerden, Marcel Vaandrager, André van Zwieten en Thom Ummels.

Zaltbommel gaat een weekend lang terug naar de jaren '40

Op 5 mei wordt Zaltbommel het bruisende middelpunt van Tour de Waal, een dag vol indrukwekkende activiteiten in het kader van vrijheid en bevrijding, met een jaren '40 sausje. Met een programma vol muziek, theater, poëzie en spectaculaire luchtschows is dit een evenement dat je niet wilt missen!

Een feestelijke start

De dag begint om 09:30 uur met het vertrek van een historische colonne vanaf de Waalkade: een indrukwekkende optocht met voertuigen die vaak meer dan 80 jaar oud zijn. Om 10:00 uur worden de jonge Bruggenbouwertjes ontvangen (zie pagina 4), en trakteert singer-songwriter Mile Lukic het publiek op prachtige muziek in afwachting van de aankomst van het Vrijheidsvuur uit Wageningen, rond 10:30 uur. Het officiële startsein van de festiviteiten wordt gegeven door gedeputeerde Mol, de burgemeester en de wethouder.

Gedurende de hele dag

Van 10:00 tot 17:00 uur kun je rondwalen in het geallieerde tentenkamp van de Pontoongroep '40-'45. Hier leer je alles over het soldatenleven. We zijn ook erg blij dat de AMS Bernisse ons weer een bezoek komt brengen, nadat dit de vorige keer op het laatste moment werd afgezegd vanwege averij aan de machinekamer.

Poëzie en een Vrijheidsmaaltijd

Van 11:15 tot 11:40 uur vindt de Poëzietour de Waal plaats, waarbij dichters met inspirerende woorden de betekenis van vrijheid verkennen. Aansluitend is er tussen 11:30 en

13:00 uur een Vrijheidsmaaltijd in de uiterwaarden. gevolgd door hapjes uit de Wereldkeuken.

Een middag vol spektakel

Vanaf 12:00 uur opent het gezellige marktje, waar ondernemers en particulieren hun producten aanbieden. Om 12:30 uur wordt de lucht gevuld met spanning en adrenaline als parachutisten een spectaculaire sprong maken. Even later, om 12:50 en 13:15 uur, volgt de traditionele broodjesdropping, een eerbetoon aan de voedselhelptijd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit onderdeel is vooral bij kinderen erg in trek.

Muziek en militaire aankomsten

In de uiterwaarden vindt van 13:30 tot 15:00 uur een muzikaal programma plaats met optredens van Lack of Time en Salty Souls. Ondertussen arriveert om 15:00 uur een indrukwekkende militaire colonne, die drie-maal zo groot is als de colonne die 's ochtends vertrok. Onderweg sluiten colonnies uit Loevestein en Ochten aan. Zaltbommels eigen blaasband Zwajé de la Mimol loopt voorop en zal van 15:15 tot 16:00 uur bijdragen aan de feestvreugde op het podium.

Theatervoorstelling

De dag wordt afgesloten met een prachtige voorstelling van Theater Geursen om 16:00 uur, met als titel *Kijk om je heen*. Zang, dans en een uitstekend verhaal zorgen voor een indrukwekkende afsluiting.

Mis deze bijzondere dag niet! Kom op 5 mei naar Zaltbommel en vier samen met ons de vrijheid!

Vrijheidsmaaltijden: stap uit je bubbel!

De polarisatie in de maatschappij was nog niet eerder zo groot als nu. Het lijkt wel of iedereen in z'n eigen bubbel opgesloten zit en geen interesse heeft voor een ander geluid. Waar de één bevestiging zoekt bij gelijkgestemden op X, zoekt een ander dat op BlueSky.

Op de landelijke TV en in de kranten lijkt er maar ruimte te zijn voor één mening over de belangrijkste onderwerpen en worden afwijkende

stemmen eenvoudig niet uitgenodigd. Dus hoog tijd om daar iets aan te doen en wel op 5 mei tijdens de Tour de Waal!

Wil je ook eens uit je eigen bubbel stappen en je openstellen voor anderen's mening? Sluit je aan bij een van de Vrijheidsmaaltijden en spreek vrijmoedig - en respectvol! - met je disgenoten. Alleen in openheid en kwetsbaarheid kan er verbinding ontstaan!

Zaltbommel

Het geheime bericht van
Verzetgroep De Zwarte Klomp
zit in de RECHTER KLOMP

Vrijheidsmaaltijd

Uitgenodigde vertegenwoordigers van diverse inwonersgroepen in Zaltbommel gaan in gesprek met elkaar aan de hand van gesprekskaarten. Onder het genot van Vrijheidssoep en hapjes van de Wereldkeuken.

Legercolonnies

Drie colonnies met oude legervoertuigen rijden door Rivierenland en eindigen rond 15:00 uur in Zaltbommel. Kom kijken naar deze historie op wielen!

Markt

Net als vorige jaren staan er weer marktkraampjes langs de Waalkade met een heel divers aanbod. Je hebt een prachtig uitzicht op het tentenkamp.

Mijnenveger

Na jaren is de historische mijnenveger AMS Bernisse weer terug in de haven van Zaltbommel. Kom met eigen ogen zien wat er nodig is om een dergelijk houten schip in de vaart te houden.

Broodjesdropping

Hoe kan die ook ontbreken! Het is een symbolische verwijzing naar de voedseldropping aan hongerend Nederland in 1945. In Zaltbommel vallen de broodjes twee keer.

Parachutisten

We hebben ook dit jaar weer parachutisten die een gedurfde sprong vanuit het vliegtuig wagen.

Theater Geursen

Speciaal voor Tour de Waal schreven Saskia en Erik Geursen deze gloednieuwe musical over vrijheid 'Kijk om je heen'. Opgevoerd op een podium aan de Waal en gratis toegankelijk!

Beertjespara's

Vanwege groot succes herhaald: de beertjes-parachutisten springen weer met ware doodsvrachting vanaf de hoogwerker. Durft jouw knuffel dit ook? Meld hem dan aan!

Foto: Wim de Bruijne

Zaltbommel/
Maasdriel

“Bruggenbouwers harder nodig dan ooit.”

Kunstdocente Jacqueline Jans laat kinderen in de bovenbouw van de basisschool op een creatieve manier samenwerken."Het thema was bruggen bouwen, verbindingen leggen, en daarbij is het belangrijk om samen te werken", vertelt ze.

"Pleun van den Hout uit Kerkdriel, een van de leerlingen, vertelt over het project. Pleun: "Het was heel leuk om te doen. Omdat je met meerdere kinderen een project gaat doen waarbij je heel goed moet overleggen, anders gaat het mis. En als het dan misgaat dan moet je het samen oplossen."

"Uiteindelijk gingen de leerlingen samen een brug bouwen. Hoe dat ging legt Pleun uit: "We gingen eerst schetsen, en daarna knippen, vouwen en in elkaar zetten. Met zijn drieën hebben we overlegd wat voor brug we zouden maken en diegene die het beste kon tekenen heeft dan de schets gemaakt."

Jacqueline: "De insteek was de lokale geschiedenis; dus de geschiedenis van bruggen in het rivierengebied en specifiek in de Bommelerwaard, de gemeente Zaltbommel en Maasdriel. Waarom zijn bruggen belangrijk? En hoe lang zijn er al bruggen over de Maas en de Waal? Wij zijn zo gewend dat we met de auto of fiets over de Bommelse brug rijden. Maar hoe was de situatie voordat die brug er lag? Dat willen kinderen weten. Dan zijn er pontjes waarin een veerman

je naar de overkant roeit. In de 16e eeuw krijg je de gierpont; Dat is er een aan een staalkabel; een Bommelse uitvinding. Zo gaat de plaatselijke geschiedenis leven."

"Tijdens de oorlog zijn bruggen heel belangrijk geweest. We kennen allemaal het begrip 'Een brug te ver', en dan bedoelen we de brug over de Rijn bij Arnhem die in 1944 niet ingenomen kon worden. Uiteindelijk zijn de bruggen hier door de Duitsers opgeblazen om de geallieerden tegen te houden. Daar zijn spectaculaire beelden van. Dat laat ik allemaal zien in de les."

Maar ik vertel ook dat de Romeinen hier al bruggen bouwden. We

v.l.n.r.: Jacqueline Jans van het MuseumAtelier, directie en leerlingen Deken van Wehmeijerschool Veldriel, leerkracht en leerling Pleun van de Mgr. Zuwijsenschool Kerkdriel en wethouder Anita Sorensen Gemeente Maasdriel. Foto Jan Piels.

kijken naar de scheepjesbrug in de Tachtigjarige Oorlog, steeds weer de uitdaging van de rivier waar je overheen moet om naar de andere kant te komen. In de Tweede Wereldoorlog hebben we gezien dat de rivier echt een obstakel werd waardoor Noord-Nederland nog bijna een jaar langer bezet was."

"De leerlingen die hebben meegedaan hebben allemaal een VIP-kaart gekregen voor Tour de Waal op 5 mei. De resultaten van het project

Bruggenbouwers zijn te zien in de musea van Hedel, Kerkdriel en Zaltbommel. Jacqueline: "De kinderen hebben laten zien dat ze echte bruggenbouwers zijn, en die hebben we gezien deze spannende tijden, hard nodig."

Opluchting in Brakel na doodsban

21 september 1944 - 's Nachts om half twee waren ze Brakel binnengereden. Eerst één motor met zijspan, toen een tweede, het geronk werd steeds luider, en toen nog een en nog een. In totaal kwamen er zo'n veertig motoren van de dijk naar beneden in de richting van de Markt en het huis van de burgemeester. SS-soldaten in zwarte uniformen bonkten met hun geweren op de voordeur. 'Aufmachen. Aufmachen. Sofort!' Een minuut later stond de wakker geschrokken burgemeester in zijn kamerjas in de deuropening. De Duitsers hadden besloten dat Brakel een partizanennest was, een verzetshaard waar NSB'ers werden bedreigd. Tijd om de Brakelaars eens een lesje te leren...

Tussen twee en half drie wordt Het Spijker omsingeld, het huis van de heer Van Dam, die in het verzet zat. Mijnheer van Dam is er wel, maar wordt niet gevonden. Hij overleeft een afgedwaalde kogel, die in de grote baal schapenwol blijft steken waar hij op was gaan liggen. De soldaten nemen wel mevrouw Van Dam mee. Drie weken later, op 13 oktober, ko-

men de motoren terug. Er klinken schoten. Mitrailleurs worden rondom de Paardenmarkt opgesteld. Het gerinkel van glas. Ruiten worden ingeslagen. Iedereen het huis uit.

Mannen en vrouwen apart. Opstellen in rijen. Kinderen klampen zich vast aan hun moeders rokken. Er wordt gevloekt en gehuild. De commandant van de SS leest de namen van vijf mannen op. 'Austreten!' Vijf doodsbanne mannen stellen zich voor de groep op. Dan klinkt het ultimatum. Een van de aanwezigen vertaalt: 'U krijgt 20 minuten de tijd om te vertellen waar de heer Van Dam zich heeft verstopt en waar er hier wapens en munitie verborgen zijn. Krijg ik hierop geen antwoord dan worden hier tien mannen neergeschoten. Daarna krijgt u weer 20 minuten bedenktijd. Hoor ik nog niks dan zijn de volgende tien aan de beurt. Net zolang tot er niemand meer over is.'

Er stapt een man naar voren: 'Er is er maar één in heel Brakel die een revolver heeft.' Hij noemt de naam en het adres. Er wordt een patrui-

le op afgestuurd. Iedereen moest blijven staan. Dit duurt tot acht uur 's avonds. Veel kinderen en vrouwen houden het niet droog en plassen in hun broek. Er wordt niks gevonden. Geen wapens, geen munitie, geen mijnheer Van Dam.

Er worden gelukkig ook geen mensen neergeschoten. Uiteindelijk loopt het met een sisser af en kunnen de mensen die bange avond doodmoe terug naar huis. De burgemeester had alles in het werk gesteld om de commandant van zijn dramatische plan af te houden en dat was gelukt. Hoe het verder afliep met de burgemeester, mevrouw Van Dam en haar man, kun je lezen op de website: www.vierheerlijkheden.nl.

Op 5 mei om 11:00 uur wordt op het Marktplaats in Brakel een herinneringsplaque onthuld over deze dramatische gebeurtenis. De onthulling zal verricht worden door Constance Pos (een oud inwonster van Brakel) en Henk Diependaal (penningmeester Tour de Waal).

Tiel

Vlaggen vertellen de verhalen bij Cultuurgebouw Zinder in Tiel

De 12e editie van de Tour de Waal is ook in 2025 weer in Tiel te beleven. Samen met Zinder (kunst en educatie) en bibliotheek Rivierenland organiseert Tour de Waal een bruusend vrijheidsfeest voor hoofd, hand en maag. Met medewerking van vele maatschappelijke en culturele Tielse groeperingen. Tiel laat zich zien!

Het overkoepelende thema in Tiel is 'Vlaggen vertellen de verhalen'. De verhalen die vormend zijn, medeleven tonen en van betekenis zijn voor Tiel. Diverse bewonersgroepen werken vooraf o.l.v. kunstenaar Guusje Kaayk aan de getekende verbeelding van Tielse verhalen op vlaggetjes. Meer dan 100 vlaggetjes vormen samen op 5 mei een kunstwerk op het John van Burenplein. Bovendien worden 5 van die tekeningen vertaald naar geprinte vlaggen van 125x225 die op Bevrijdingsdag zullen wapperen bij Zinder.

Maar er zijn nog veel andere activiteiten. Zo is er de uitgebreide Culturele Makersmarkt (11-16 uur) met lekkere hapjes uit alle windstreken, kunst, ambacht, workshops en Kids4 goede doelen.

Voor het project 'Vrijheidsverhalen' gingen VWO 5 leerlingen van het Lingecollege in gesprek met vertellers van een oorlogsverhaal uit hun

De dansgroep Comparsa Dominicana zal ook dit jaar niet ontbreken.

familie. Die laatste verhalen zijn over wo2, maar ook is er het vluchtverhaal van een Syrische statushouder. De leerlingen zetten de verhalen om in beeldend werk.

Wie wil weten wat 'Black Out Poetry' is, komt ook naar Zinder. Scholieren uit groep 7/8 van de Stefanusschool houden zich bezig met het oorlogsdagboek van de Tielse Eva Jansen.

Alle schoolprojecten komen in expo. Ook te zien is 'de vloeiende tijd' (t/m 17 me door Zinder) en buiten is de expo 'Keuzevrijheid' die zeer de moeite waard zijn. Deze laatste expositie is onderdeel van een groter

geheel met soortgelijke buitenobjecten in 6 andere gemeentes in het Rivierengebied. Verwacht verder ook de vrijheidsmaaltijd, georganiseerd door de Bibliotheek Rivierenland, diverse muzikale optredens, Zuid-Amerikaanse dans, kinderdans en poëzie.

Zennewijnen
Ook bij het buurthuis Zennewijnen is het feest van 12-17 uur. Met live muziek en een terras met eten en drinken. Hier is ook de broodjesdropping aan de Waal, tussen 13:15 en 13:35 uur. Kijk voor de meest actuele stand van zaken op www.tourdewa.nl.

Binnenstad van Tiel bruist van de activiteiten

De Oranjevereniging van Tiel staat ook in 2025 weer garant voor een mooi programma. Om 11:45 komt de vlam uit Wageningen aan op de Groenmarkt en om 12:00 uur wordt het vredesvuur aangestoken door de burgemeester. Dit vuur is eerder die dag door atletiekvereniging Astylos uit Wageningen gehaald.

Kunstmarkt
Na het ontsteken van het vredesvuur gaat de gezellige kunstmarkt van start, midden in het centrum van Tiel, waarbij uiteraard wel ruimte wordt gelaten voor de rielingswer-

ken. Laat u verrassen door alles wat lokale kunstenaars te bieden hebben,

Vrijheidslunch
In de middag zijn er op diverse plekken in de stad vrijheidsmaaltijden, bij verzorgingshuizen, Toon Hermans huis en bij de bibliotheek in Zinder. Stadsbeiaardier Wim Ruitenbeek bespeelt het carillon van de St. Maartenskerk.

Kijk in het programma op de middenpagina en op www.tourdewa.nl voor de actuele tijden.

De oranjevereniging bracht in 2024 maaltijden rond bij de Tielse verzorgingshuizen. Foto: Donald Schalk.

Wandel mee met de veteranen van 2 Can Rule

Op 5 mei organiseert Stichting Veteranen 2 Can Rule bijzondere rondleidingen door het centrum van Tiel. Tijdens deze wandeling van ongeveer 2,5 km nemen veteranen u mee langs diverse monumenten en vertellen zij de indrukwekkende verhalen die hierbij horen.

De rondleidingen starten elk uur vanaf 10.00 tot 15.00 uur bij Café De Boeremang, Plein 8 in Tiel. Deelname is gratis, donaties voor onze stichting worden zeer op prijs gesteld.

Kom en beleef de geschiedenis door de ogen van onze veteranen. Samen staan we stil bij de waarde van vrijheid en herdenken we degenen die zich hiervoor hebben ingezet.

Wilt u deelnemen? Kom op 5 mei naar Café De Boeremang, tot dan.

Slagwerkgroep

De opening van de festiviteiten (om 11:00 uur) wordt opgeluisterd door de slagwerkgroep van de Tielse muziekvereniging KTSM. Spektakel verzekerd!

Workshops

Volg inspirerende workshops, die in het teken staan van vlaggen en verhalen.

Vredesvuur

Atletiekvereniging Astylos haalt het vuur uit Wageningen. Om 12:00 uur wordt de vredesvlam op de Groenmarkt aangestoken.

Makers-markt

Creative geesten laten hun talenten zien op het gebied van food, design, kunst en ambacht. Van poëzie tot broodje, van kunstwerk tot kleding-design en van inloopworkshops tot muziekkuitvoering.

Vrijheidsmaaltijd

De Vrijheidsmaaltijd wordt georganiseerd door de Bibliotheek Rivierenland. In een grote tent op het John van Burenplein bij Zinder.

Poëzietour

De Grande Finale van de Poëzietour de Waal is dit jaar bij de Bol van Zennewijnen, waar de hele middag leuke activiteiten zijn bij het buurthuis aan de dijk.

Broodjesdropping

De broodjesdropping van de gemeente Tiel is dit jaar bij de Bol van Zennewijnen, waar de hele middag leuke activiteiten zijn bij het buurthuis aan de dijk.

Buiten expo

Op het grote grasveld naast Zinder is de (blijvende) buitenexpo Keuze Vrijheid ingericht. Hier is ook de start van de fietsroute Tiel-Wamel (zie pagina 7, het hele jaar te volgen).

Theater Geursen: ‘Kijk om je heen!’

Speciaal voor Tour de Waal schreven Saskia en Erik Geursen het toneelstuk 'Kijk om je heen!' Het vertelt het verhaal van een doodnormaal gezin. De kinderen zijn bezig een schoolproject over de Tweede Wereldoorlog, als hun oma plotseling haar verleden onthult als verzetsstrijdster en hoe ze geheime kranten verspreidde. Dit is de aanzet tot een boeiende reis door de tijd, waarmee we meteen een stuk wereldgeschiedenis mee krijgen. Deze puur Zaltbommelse musical heeft alles in zich om een hit te worden: een aangrijpend verhaal, muziek, dans (van Dansstudio DDC) en hier en daar ontladende humor. Dit alles wordt opgevoerd op een podium aan de Waal. Een mooiere locatie is niet denkbaar. Zorg dus zeker dat je erbij bent, de toegang is GRATIS! Maandag 5 mei, 16:00 uur in de uiterwaard van Zaltbommel.

Fiets langs sporen van vrijheid

Op zes plekken in het Rivierengebied zijn 'buitenexpo's' geplaatst. Op deze locaties beleef je de aangrijpende verhalen van die plek tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Deze buitenexpo's maken deel uit van het project Keuze Vrijheid. Naast de verhalen van inwoners en ooggetuigen word je meegenomen in de dilemma's en keuzes waarmee mensen destijds werden geconfronteerd. Om de exposities te combineren tijdens een fietstocht, zijn drie etappes samengesteld. Iedere etappe combineert twee exposities en andere plekken van herinnering.

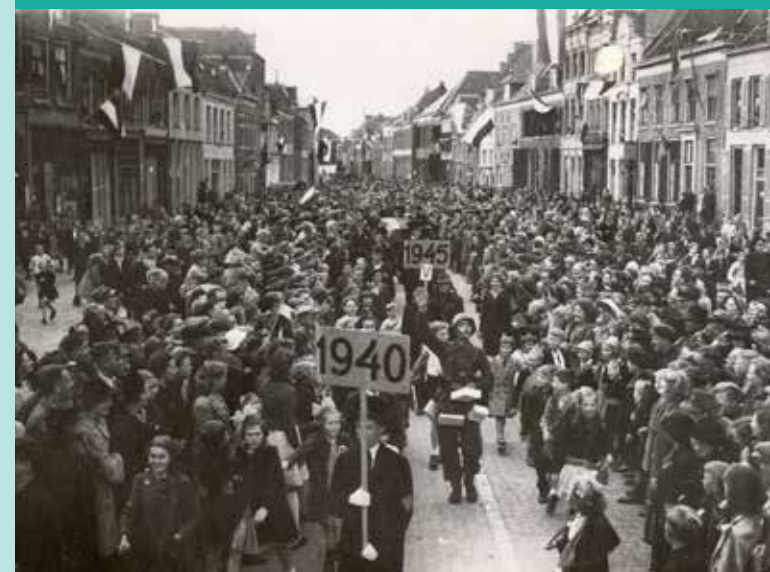
Buitenexpo's Keuze Vrijheid

Drie routes die de oorlogsgeschiedenis tot leven brengen

Vrijheidsroute Tiel - Wamel

Knooppunten:

82 80 24 69
70 13 72 40
40 41 42 15 82

Lengte: 28 km

Startpunt: Stads promotie Tiel, Rechtbankstraat 1

Deze route neemt je mee langs plekken waar de impact van de Tweede Wereldoorlog nog voelbaar is. Je begint in Tiel bij de buitenexpo naast Zinder, waar verhalen uit de oorlogsjaren worden verteld. Met de pont steek je de Waal over naar Wamel, waar de tweede expositie je meer leert over de geschiedenis van het Land van Maas en Waal. Vanaf daar fiets je over de dijk, met de rivier als stille getuige van het verleden. Bij Varik steek je opnieuw over en volg je de weg door het uitgestrekte Betuwse landschap.

De Lingezegen vrijheidsroute

Knooppunten:

16 29 28 27 09
08 15 14 18 24
23 32 75 76 51
52 56 55 22 25
17 16

Lengte: 42 km

Startpunt: Station Elst

Langs deze route herinneren monumeanten en gedenktekens aan de strijd en bevrijding van de regio. Je passeert het Hampshiremonument in Driel en de luisterkei en het anjerperkje in Elst. Sta even stil bij het monument van majoor Winters en de 101e Airborne Divisie, bekend van Band of Brothers, bij de Sherman tank of bij 'De Vleugel' in Park Lingezegen, waar het woord 'Liberation' in het staal is gegraveerd - een krachtig symbool van vrijheid.

Vrijheidsroute Ommeren - Opheusden

Knooppunten:

TOP 06 07 08 09
13 92 94 13 19
18 16 67 43 02
44 52 51 50 05
03 TOP

Lengte: 38 km

Startpunt: Natuurlijk GRUUN, Zijveling 1, Ommeren

Deze route voert je langs verhalen van moed en verlies. Je start bij Natuurlijk GRUUN, waar je nog even kunt genieten van een kop koffie met Gruunse appeltaart. Aan de overkant bezoek je de buitenexpo bij Streekmuseum Baron van Brakell. Daarna volg je de rivier naar Opheusden, waar een tweede expositie de geschiedenis van deze omgeving belicht. Via Dodewaard bereik je de Waal en fiets je langs het water terug naar Ommeren, met onderweg talloze herinneringen aan het verleden in het landschap om je heen.

Bestel de gratis routefolders

Deze drie vrijheidsroutes zijn uitgebracht in handzame folders, voorzien van routekaart en diverse tips onderweg. Zo kan je na een bezoek aan een buiten expo, ook even iets lekkers nuttigen onderweg. De routes zijn gratis (tegen verzendkosten) te bestellen via Uitinderegio.nl.

Voor echte fietsfanaten!

Nog meer prachtige routes en locaties ontdekken? De drie vrijheidsroutes zijn onderdeel van het speciale Meimaand Fietsmaand-pakket. Een fietspakket met maar liefst 15 geselecteerde themaroutes, de Rivierenland Fietskaart én handige fietslabels.

Kijk voor alle informatie en het pakket op Meimaandfietsmaand.nl.

Drie routes die de oorlogsgeschiedenis tot leven brengen

W-Maas & Waal

Colonneleider Esther van Zonsbeek:

“Vrijheid is fragiel, kijk maar om je heen”

DREUMEL - Esther van Zonsbeek-van Heck weet niet beter of 4 en 5 mei zijn belangrijke dagen om te herdenken en te vieren. Als vierjarige mocht ze al mee met haar opa om op 4 mei in Beneden-Leeuwen een krans te leggen ter herdenking van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Haar opa Martien van Heck was destijds commandant van de stoottroepen.

Esther: “Van kleins af aan groeide je daarmee op. Mijn ouders zijn altijd nog in contact gebleven met Canadese veteranen. Van mijn beide opa’s hoorde je niks. Die hielden tot het laatste toe hun mond dicht. Hoewel, mijn andere opa, Willem Bosch, maakte wel tekeningen over de oorlog. In 1994 bij de herdenking van operatie Market Garden kwamen de veteranen ook naar Beneden-Leeuwen met hun jeeps, hun commandowagens, hun Weapon Carriers en wat al niet meer.”

Ik wilde iets groters
“Ze kwamen ook bij ons thuis aan de Waalbandijk. Vooral mijn man was heel erg onder de indruk van die wagens. Ze zeiden toen tegen elkaar dat als we later geld hebben dan kopen wij ook zo’n voertuig. Dat werd een Willie-jeep. Die werd dus voor Max, mijn man. Ikzelf wilde toch liever iets groters, een Dodge wilde ik, die vond ik veel mooier. Die hebben we later gekocht. We hebben nu een Dodge Command Car, een Dodge Weapon

Carrier en een Willie Jeep, allemaal authentiek uit de Tweede Wereldoorlog. Tja, en dan vraag je je af: wat willen we ermee?”

Op naar Wageningen
“Het bevrijdingsevenement van Nederland is en blijft natuurlijk ‘Wageningen’. We hebben ons opgegeven om mee te rijden in de bevrijdingscolonne. Omdat we met een oorlogsvoertuig kwamen mochten we voorop rijden. En de veteranen gingen mee. In onze Dodge.

Steeds minder veteranen
We hadden besloten dat zolang de veteranen nog leefden Wageningen onze eerste keus zou blijven. Maar elk jaar werd het aantal veteranen minder. Toen zijn we eens rond gaan kijken of er ook kleinere evenementen waren. Toen kwam Tour de Waal in beeld.

Vrijheid moet gevierd worden
Op de vraag of Tour de Waal voor Esther en Max meer is dan een leuk

Esther van Zonsbeek (rechts) ontvangt Koningin Wilhelmina (Marjan van Vonderen) op Nederlandse bodem.

uitje, antwoordt ze heel stellig: “Vrijheid moet gevierd worden. Dat is heel belangrijk. Kijk om je heen; vrijheid is heel fragiel. De vrijheid om te doen en laten wat je wilt. Dat je kunt zeggen wat je wilt. Dat je ’s avonds buiten kunt gaan lopen omdat het kan; er is geen avondklok. Dat is voor mij vrijheid. We hebben onze kinderen ook hierin opgevoed. Onze twee dochters hebben ook voorgelezen bij de dodenherdenking...

Koningin Wilhelmina
Tijdens Tour de Waal is Esther colonneleider op de route Ochten - Zaltbommel. Je kunt haar zien rondrijden met koningin Wilhelmina. Esther: “Dat is Marjan, een vriendin van mij die zich hier helemaal inleeft. We kwamen met de colonne langs een verzorgingshuis in Kesteren waar verschillende mensen haar aanspraken met hare majesteit. Dat is toch geweldig?!”

Bevrijdingspop West Maas en Waal op 10 mei in VTC Wamel

Kun je niet genoeg van het vieren van de vrijheid krijgen, dan is er op 10 mei Bevrijdingspop in het VTC (Vrijtijdscentrum) Wamel. De toegang is GRATIS en het belooft geweldig te worden. Ook buiten het VTC treden bands op, er zijn foodtrucks, activiteiten voor kinderen, een heuse VR-Room waarbij de beelden ook op een groot scherm worden vertoond en het immens populaire Silent Disco. Het begint allemaal om 13.00 uur. Het buitengebeuren duurt tot 20.00 uur. De concerten zijn tot 00.00 uur. Bevrijdingspop 2025 wordt afgesloten met een optreden van The Breaks dat garant staat voor heerlijke meezingers.

Verder optredens van The Damn Inlaws met oude bluesmuziek, De Tielse band Crowman’s Hill met Americana, Seven Thirty gaat er hard in met punkrock, Montgomery speelt country & more, Rockaholic met echte rock en covers, Elkin Lee staat voor een stevige portie hardrock en last but not least de jonge honden van Between Two Rivers met pop & rock.

The Breaks staan als afsluiter geprogrammeerd

Kei leuk!

Maak kenis met de 'kei-leukjes', speciaal door Gerdie van Doesburg uit Rossum gemaakt voor Tour de Waal. Op 5 mei zal je zien wat we ermee gaan doen!

Theaterstuk ‘De Trein’ op 4 mei in Heerewaarden

HEEREWAARDEN/ROSSUM - Toneelgroep Van Alles Wa speelt op zondagmiddag 4 mei in Bezoekerscentrum Heerewaarden ‘De Trein’.

Deze éénakter van Carl Slotboom vertelt het verhaal over de liefde tussen een man en een vrouw die de verschrikkingen van een concentratiekamp hebben overleefd. Als de trein waarin ze zitten onverwachts stilstaat gaan hun gedachten terug naar die andere trein waar ze in 1943 zaten opgesloten. Het publiek wordt afwisselend getuige van toen en nu, en kan daar een eigen verhaal aan koppelen. Want oorlogsverhalen gaan generaties mee, dat is bekend. Het maakt de voorstelling sowieso bijzonder.

Toegang: zie www.tourdewaal.nl/detrein.

West Betuwe

‘Kunstoase’ Heesselt pakt ook dit jaar weer uit!

In kunstoase Heesselt is het de hele dag door een aaneenschakeling van kunstvormen. Van theater tot muziek, van poëzie tot dans. In het Cultureel Centrum Heesselt, het kerkje middenin het dorp, zit dan bijzonder publiek: het Vrij Volk. Hun motto: Mag ik zo vrij zijn.... Alles draait deze dag om vrijheid en bevrijding.

Tekst: Jacqueline Maris

Al weken lang is lokaal kunstenaar Soraya van Houwelingen met haar cursisten bezig om ‘Vrij Volk’ te maken, levensgrote figuren die tegen de hekken van het kerkhof leunen en in de kerkbanken zitten. Ook de Vrijheidsrokken die vorig jaar het thema waren, zijn terug. In de tijd van schaarste vlak na de oorlog kwam verzetsstrijder Mies Boissevain-Van Lennep met het idee om van restjes kleurige stof ‘vrijheidsrokken’ te maken. Vele vrouwen sloegen aan het naaien en er was in die jaren zelfs een Vrijheidsrokkenlied. De rokken liggen, nu met het label ‘80 jaar vrijheid’, in de kerk; bezoekers mogen ze aantrekken.

T-jater uit Geldermalsen speelt een paar scènes uit het nieuwe stuk ‘Vooruit dan maar – de eerste stappen naar vrijheid’. Vier mensen hebben zich ‘vastgezet’ of het nu in werk, relatie of prestatiedrang is. Er is ook een preview met dans van het open-

Proefopstelling Vrij Volk in de kerk van Heesselt.

luchtheater Korsen en Kaaien dat in juni plaatsvindt in Varik en Heesselt.

Verder is er veel muziek. De jazzy klanken met uitstapjes naar Queen, Brel en Elvis van de Varikse band The Rimples, accordeonmuziek van Joke van der Ban, zanger Mile Lukic met zijn gitaar, Kaspadre en Akarina op gitaar en viool en de dag wordt geopend door het lokale gezelschap River Folk Sideshow met liedjes en verhalen. Met hun repertoire reis je

van Schotland en Ierland naar Amerika, en weer terug naar de Waal.

De zorg voor de catering van vrijwilliger Mia mag niet onvermeld blijven. De hele dag is er genoeg eten en drinken op de buurttafel buiten. Betsy bakt haar bemaalde wafels en Suzan bereidt speciale Waalbroodjes kipsaté. Mis dit niet en bezoek tijdens uw eigen ‘Tour de Waal’ zeker ook Heesselt!

Opening

11.00 Opening door wethouder gemeente West Betuwe, aansluitend de River Folk Sideshow met muziek en verhalen. Van Ierland en Schotland naar Amerika en terug naar de Waal. Viool, gitaar, keyboards, zang.

T-jater

12.00 Theater: preview nieuwe stuk van Dinie van Oort met de groep T-jater. Voorstelling ‘Vooruit dan maar – eerste stappen naar vrijheid’ gaat over je zelf bevrijden uit vaste patronen en verwachtingen.

Mile Lukic

12.30 Muziek: Mile Lukic, zang en gitaar. Ook de colonne met oude legervoertuigen stopt in Heesselt en blijft een uurtje ter bezichtiging staan.

Broodjes

13.00 In de uiterwaarden worden de Waalbroodjes gedropt. Kom je terug met broodjes, dan kun je aansluiten aan de buurttafel. Er is dan ook zelfgemaakte soep van Mia!

Muziek & poëzie

13.45 Muziek: Joke van der Ban op accordeon. Rond 14.15 komt de poëzietour langs. Dichters dragen teksten over vrijheid voor.

Korsen en kaaien

14.50 Theater: Preview van het openluchtheater Korsen en Kaaien van Cultureel Centrum Heesselt dat op 21 & 22 en 28 & 29 juni plaatsvindt tussen 15.00 en 17.00 uur.

Kaspadre & Akarina

15.00 Muziek/theater: rondreizend duo Kaspadre en Akarina op gitaar en viool. Aansluitend om 15.30 nogmaals Dinie van Oort met preview ‘Vooruit dan maar – eerste stappen naar vrijheid’.

The Rimples

16.00 Muziek: The Rimples spelen covers uit een zeer uiteenlopend repertoire. Vanuit een basis van jazzstandards maken zij uitstapjes naar Shaffy, Zappa, Queen en Al Jarreau. Afsluiting dag om 17.00 uur.

Kom je naar de broodjesdropping?

“Kijk, daar komt het eten!” Het zware geronk van laag overvliegende Amerikaans B-17 vliegtuigen klonk op 1 mei 1945 als muziek in de oren van de hongerende bevolking in Noord-Nederland.

Met de Duitsers was na moeizame onderhandelingen een overeenkomst gesloten, er mochten voedselpakketten vanuit de lucht gedropt worden. Het luchtafweergeschut zou zwijgen. Natuurlijk was het absoluut verboden om parachutisten of wapens te droppen. De Duitsers controleerden dat door steekproeven te nemen.

Onder de naam Operatie Chowhound werden er door de

Amerikanen duizenden pakketten met levensmiddelen gedropt. De Britten hadden Operatie Manna, een zelfde soort operatie. Via de lucht kreeg de bevolking allerlei soorten voedsel en hulpgoederen.

De inhoud van de voedselpakketten bestond uit: zakken meel, blikken scheepsbeschuif, legerrantsoenen, thee, eiapoeder, bonen, Spam (nu bekend als Smac), sigaretten, chocolade en margarine.

Ter herdenking aan deze hongervluchten, zijn elk jaar weer veel enthousiaste vrijwilligers bezig om duizenden broodjes in te pakken voor de traditionele broodjesdropping. Vooral kinderen vinden het geweldig om de uiterwaarden in te rennen en de broodjes te verzamelen.

De broodjesdroppings worden uitgevoerd door de mensen van Skydive ENPC. Zij nemen ook een aantal parachutisten mee die een sprong zullen maken. Dit jaar gebeurt dat in Zaltbommel.

Broodjes & parachutisten

12:20 - 12:40	Zaltbommel (alleen parachutisten)
12:30 - 12:50	Zuilichem
12:40 - 13:00	Zaltbommel (1e keer)
12:50 - 13:10	Heesselt
13:00 - 13:20	Dreumel
13:05 - 13:25	Zaltbommel (2e keer)
13:15 - 13:35	Zennewijnen
13:25 - 13:45	Maurik
13:35 - 13:55	Ochten
13:55 - 14:15	Kasteel Doornenburg

Poëzietour

11.15-11.40:	Grand depart Zaltbommel/ voordracht start Vrijheidsmaaltijd
12.45-13.30:	Voordracht Maurik gemeentehuis De Wetering 1
13.00-13.40:	Voordracht kasteel Doornenburg
14.15-14.50:	Voordracht kerkje Heesselt
14.30-15.00:	Voordracht Ochten Waalbandijk 2
15.30:	Grande finale Tiel Cultuurgebouw Zinder, Rechtbankstraat 1

LEGENDA

- Broodjesdropping
- ☂ Parachutisten
- ▬ Veerpontje
- Poëzietour de Waal

■ Colonnas oude legervoertuigen

— Hoofdwegen

Programma

Tour de Waal 2025

De drie colonnes met oude legervoertuigen:

Op 5 mei rijden militaire voertuigen uit WOII in drie colonnes naar Zaltbommel. Ze doen hierbij alle dorpskernen aan waar iets te vieren valt op Bevrijdingsdag. Kom kijken naar deze stoere oldtimers, de chauffeurs zullen je er graag van alles over vertellen.

Slot Loevestein - Zaltbommel

08:00 - 09:00	Verzamelen bij Loevestein
09:00 - 10:15	Static display bij Loevestein
10:35	Start route Slot Loevestein
10:45 - 11:45	Tussenstop Brakel
11:00	Onthulling Plaqueette Marktplein
11:55 - 12:40	Tussenstop Zuilichem
13:00 - 13:30	Tussenstop Gameren
13:45 - 14:25	Tussenstop De Wielewaal, Zaltbommel
14:30:	Verzamelen colonnes
14:45	Vertrek 3 colonnes richting Waterpoort
15:00	Aankomst uiterwaard Zaltbommel

Zaltbommel - Zaltbommel

08:00 - 09:30	Verzamelen in uiterwaarden
09:30	Vertrek uit Zaltbommel
10:00 - 10:30	Koffiestop Meteren
10:45	Geldermalsen, doorkomst op de markt
11:00 - 11:30	Geldermalsen, De Bloementuin
12:00 - 13:00	Heesselt, lunch
13:30 - 14:00	Opijnen, ceremonie bij monument
14:15 - 14:30	Over de brug naar verzamelplaats
14:45	Vertrek 3 colonnes richting Waterpoort
15:00	Aankomst uiterwaard Zaltbommel

Ochten - Zaltbommel

09:30	Vertrek uit Ochten
	Bezoek verzorgingshuis Elim, Ochten
	Doorkomst Wamel
	Dreumel
	Fort Sint Andries, lunch
	Rossum, De Vaste Burcht
	Doorkomst Hurwenen
	Verzamelen colonnes
14:30:	Verzamelen colonnes
14:45	Vertrek 3 colonnes richting Waterpoort
15:00	Aankomst uiterwaard Zaltbommel

Tijden volgen. Let op: deze colonne heeft toestemming om op de Waalbandijk te rijden, tussen Wamel en Fort St. Andries!

Programma's per locatie

Programma Brakel

10:45 - 11:45	Doorkomst colonne
11:00	Onthulling plaqueette op Marktplein

Programma Doornenburg (kasteel)

11:00	Ophalen Bevrijdingsvuur in Huissen
11:30	Ontvangst op het binnenplein
12:10	Ontsteken van het Bevrijdingsvuur
	Aanvang van de Vrijheidslunch (tot 13:45 uur)
12:15 - 16:30 uur	Vertoning film met ooggetuigenverhalen
13:00 - 13:40 uur	Poëzietour
13:45 - 14:15 uur	Broodjesdropping naast kasteel
	Doorlopend (11.00 - 16.30 uur):
	• Tentoonstelling 'Bommen op het kasteel'
	• Tentoonstelling 'Doornenburg tijdens WOII'
	• Springkussen op het binnenplein
	• Terras van de Herberg is tot 17.00 uur geopend
	• Fiets- en wandeltocht langs historisch belangrijke plekken

Programma Dreumel

Bevrijdingsfeest aan de Waal, met o.a. broodjesdropping en doorkomst colonne Tour de Waal.

Programma Heesselt (kerk)

Doorlopend:	
	• Kunst binnen en buiten de kerk: "Mag ik zo vrij zijn?"
	• Project vrijheidsrokken met borduurwerk Indonesië
	• Meet and eat tafels met broodjes, soep, hapjes, wafels
	• Audiotour kerkhof
11:00	Opening door wethouder
11:15	Muziek: River folk side show
12:00-13:00	Legercolonne luncht in Heesselt
12:00	Dinie van Oort van T-jater
12:30	Muziek: Mile Lukic
13:00	Broodjesdropping in de uiterwaarden
13:45	Muziek: Joke van de Ban, accordeon
14:15	Poëzietour de Waal
14:50	Dans Korsen en Kaaien
15:00	Muziek: Kasper Heineke en Akarina
15:30	Dinie van Oort van T-jater
16:00	Muziek: Band The Rimples

Programma Ochten

09:30	Ontsteken bevrijdingsvuur (door de burgemeester)
09:30	Vertrek oude militaire voertuigen

11:00	Muziek: Kasper & Akarina
13:45	Broodjesdropping
14:45	Poëzietour de Waal
14:30	Start Oranje autopuzzelrit
17:00	Gekostumeerd voetbal met brandweer
Doorlopend:	In De Kuip zijn verschillende activiteiten voor kinderen, o.a. klintoren, springkussen, kinderboerderij, schminken en wat lekkers. Eethuis De Veerstoep is speciaal op 5 mei geopend.

Programma Tiel

Binnenstad:

11:45	Astylos met Vrijheidsvuur (Groenmarkt)
12:00	Ontsteken vuur en toespraken (Groenmarkt)
12:00-15:00	Vrijheidsmaaltijden bij verzorgingshuizen
12:00-17:00	Kunstmarkt in de winkelpromenade
14:00-15:00	Stadsbeiaardier Wim Ruitenbeek
	Bij Zinder:
Doorlopend 11:00-16:00 uur:	
	• Culturele MakersMarkt met food, kunst, ambacht, workshops, demonstraties en Kids4 goede doelen
	• Workshop vlaggenproject "vlaggen vertellen de verhalen van Tiel" olv Guusje Kaayk e.a.
	• Expo "black out poetry" door basisschoolleerlingen
	• Expo verbeelding van oorlogsverhalen door VWO 5 leerlingen
	• Expo Zinder "de vloeiende tijd"
	• Diverse korte optredens muziek en dans door leerlingen van Zinder
	• Autotoer met een gids naar historische locaties '40-'45
11:00	Muzikale opening door wethouder van cultuur
11:00	Slagwerkgroep KTSM jeugd
11:00-13:30	Feestband Comparsa Sabor Dominicano
12:30	Vrijheidsmaaltijd
14:00-14:45	Kindervoorstelling 'Thuis op de Wereld (eigenwijs rond de wereld) door poppentheater Alice en Compagnie 6+, gratis kaarten via Zinder
15:30	Poëzietour de Waal

Programma Zaltbommel

2 mei	Aankomst mijnenveger en Pontoongroup '40-'45
3 mei	Bonte avond

4 mei	Kerkdienst
5 mei	
10:00-17:00	Mijnenveger AMS Bernisse
10:00-17:00	WOII-tentenkamp Pontoongroup '40-'45
09:30	Vertrek colonne vanaf Waalkade
10:00	Ontvangst Bruggenbouwertjes, opening van de dag, vuur uit Wageningen, muziek: Mile Lukic
11:15	Poëzietour
11:30 - 13:00	Vrijheidsmaaltijd
12:00 - 17:00	Markt
12:30	Parachutisten
12:50	Broodjesdropping 1
13:00 - 14:30	Hapjes uit de Wereldkeuken
13:15	Broodjesdropping 2
13:30	Muziekpodium (Lack of Time & Salty Souls)
15:00	Aankomst legercolonnes
15:15	Muziekpodium (Zwajé de la Mimol)
16:00	Theaterstuk 'Kijk om je heen'

Programma Zennewijnen

12:00 - 17:00	Bevrijdingsfeest bij het Buurthuis Zennewijnen, met live muziek en terras met eten en drinken.
13:15 - 13:35	Broodjesdropping aan de Waal

Programma Zuilichem

10:00 - 11:30 uur	Bep Benckhuijsen-Fuykschot (1931) vertelt over de oorlog in Zuilichem, Waaldijk 32
12:00	Colonne met legervoertuigen stopt op de ijsbaan
12:00	Flyby van een historische Spitfire
12:00	Bommelerwaard runners brengen vrijheidsvuur
12:40	Broodjesdropping vanuit een vliegtuig (weiland Polderlam, tegenover de ijsbaan)
13:30 - 15:00 uur	Vrijheidsmaaltijd voor 50+ in Gereformeerde kerk

Voor het actuele programma: www.tourdewaal.nl en kijk op de dag zelf op de tijdschemaborden!

VIER DE VRIJHEID

In het Rivierengebied worden tal van evenementen georganiseerd om 80 jaar vrijheid te herdenken en te vieren. Van indrukwekkende herdenkingen en tentoonstellingen tot vrijheidsroutes en festiviteiten – er is voor iedereen iets te beleven. Stap op de fiets, bezoek historische locaties en laat je inspireren door de verhalen van toen. Bekijk het programma en doe mee!

8 maart – 29 november

Ommeren
Streekmuseum Baron v. Brakell
Expositie '80 jaar bevrijding in de Betuwe'

10 maart – 30 juni

Bommelerwaard
Het Driels Museum,
Historisch Museum Hedel en
Museum Stadskasteel Z'bommel
Bruggenbouwers – 80 jaar
vrijheid Bommelerwaard

19 april - 5 mei

Poederroijen
Slot Loevestein
Cultuur onder vuur

3 mei

Geldermalsen
Marktplaats
Bevrijdingsfeest, muziekfestival

4 mei

Heerewaarden
Bezoekerscentrum De Grote
Rivieren
Theatervoorstelling De Trein
(15:00 uur)

Huissen
Stadsparochiekerk
Dodenherdenking (19:00 uur)

Kerkdriel

Sint Martinuskerk
Herdenkingsconcert
KZM-Belcanto (18:00 uur)

Zaltbommel

Sint Maartenskerk
Herdenkingsconcert
KZM-Belcanto (20:45 uur)

4 – 5 mei

Druuten
Bevrijdingsvuur Druuten

5 mei

Angeren
Iepenstraat 1
Bevrijdingsvuur ontsteken

Bemmel

Route van Huissen naar de
Theaterkerk (Markt 5)
Bevrijdings(wandel)tocht met
aansluitend lunch

Culemborg

Grote of Barbarakerk
Bevrijdingsconcert (19:00 uur)

Geldermalsen

Marktplaats
Bevrijdingsfeest: live muziek,
legervoertuigen, foodtrucks en
fietsocht

Herwijnen

5-jaarlijks Bevrijdingsfeest

Huissen

Stadsparochiekerk
Vrijheidsconcert (20:00 uur)

Maurik

Sporthal Lignum
Bevrijdingsconcert

Meteren

Feestterrein
Bevrijdingspop Overdwars:
live muziek, wandeltocht, hard
loopevent, legervoertuigen

Poederroijen

Slot Loevestein
Bevrijdingsdag en Meet &
Greet: Schrijfster Sunny Twins

Rivierenland

Diverse locaties
Tour de Waal 2025

Rivierenland

Freedom Ride

7 mei

Zaltbommel
De Poortertij
The Forces Sweethearts –
'We'll Meet Again!'

10 mei

Wamel
VTC Wamel
Bevrijdingspop West Maas en
Waal (13:00 uur)

Forten in oorlogstijd

Sommige forten werden ingezet ter verdediging tijdens de Duitse invasie in mei 1940. Na de capitulatie namen de Duitsers veel forten in gebruik als opslagplaatsen, commandoposten of als gevangenissen en executieplaatsen voor verzetsstrijders. In de laatste oorlogsmaanden werden sommige forten onderdeel van de Duitse verdedigingslijnen tegen de geallieerde opmars. Na de oorlog werden er zelfs gevangenen in de forten vastgehouden, zoals in de toren van Fort Vuren. Wil je meer weten over de forten en hun geschiedenis? Elk van de onderstaande forten vertelt zijn eigen verhaal.

Fort Pansterdam

Fort Pansterdam is een indrukwekkend vijf verdiepingen hoog bouwwerk, gelegen in het rivierlandschap bij het Pansterdam Kanaal. Het maakt deel uit van de Unesco Werelderfgoed Hollandse Waterlijnen en speelde een belangrijke rol tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hoewel het fort bedoeld was om Nederland te verdedigen, bleek het niet bestand tegen de Duitse overmacht. Vandaag de dag kun je het fort bezoeken en meer leren over deze geschiedenis.

Dankzij het Oral History-project komen de verhalen van soldaten die er gelegerd waren tot leven. Foto's, brieven en persoonlijke herinneringen maken de historie tastbaar en invoelbaar. Bezoekers kunnen daarnaast deelnemen aan een spannende real-life game of een audiotour die je door de donkere gangen en kamers leidt. Het museum biedt een mix

van interactieve activiteiten en historische informatie, waaronder een bulderend nagebouwd kanon. Sluit je bezoek af met een drankje op het terras aan het water en geniet van de prachtige omgeving

Fort bij Asperen

Fort bij Asperen, idyllisch gelegen aan de Linge, is één van de mooiste torenforten van de Hollandse Waterlijnen. Op het dak van het fort is een bijzondere en kunstzinnige glaskoepel geplaatst.

Fort bij Asperen verbindt twee belangrijke thema's – het soldatenleven (tot de bezetting) en de waterlinie – met het verhaal van 80 jaar vrijheid. Met Pasen opent het fort opnieuw zijn deuren en kun je historische legervoertuigen bewonderen. Binnen zorgen vier schermen voor een boeiende filmervaring, waarbij één filmzaal volledig in het teken staat van 80 jaar vrijheid.

Een bezoek aan een van de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is een beleving voor jong en oud.

Fort Vuren

Fort Vurig, een ontwapenend eiland in de Betuwe, herbergt het indrukwekkende Fort Vuren. Dit fort speelde samen met het tegenovergelegen Slot Loevestein een cruciale rol in de verdediging van het westen tegen vijandelijke opmars via de Waal.

Vandaag de dag neemt Fort Vuren je mee op een reis door de tijd. In drie speciaal ingerichte ruimtes ontdek je een tijdlijn, een filmzaal en een klein museum met objecten uit de mobilisatieperiode en de nasleep van de Tweede Wereldoorlog. In deze pe-

riode werden hier meer dan 500 gevangenen vastgehouden.

Hoewel sommige ruimtes, zoals de wasruimte, keuken en bakkerij, nog in ontwikkeling zijn, biedt het museum een indrukwekkend inzicht in deze bewogen geschiedenis. Een bijzonder hoogtepunt is de expositie over Nederlandse gedetineerden die na de bevrijding in Fort Vuren vastzaten. Dit aangrijpende verhaal wordt versterkt door kunstobjecten die de herinnering levend houden. Fort Vuren is een plek waar geschiedenis tastbaar wordt en verhalen uit het verleden tot leven komen.

Vliegiemuseum

Sky of Hope

Het WO2- en Vliegiemuseum Sky of Hope geeft de vliegiem die in regio Rivierenland zijn neergestort een gezicht. Ook is er een route langs de crashlocaties. In het museum zijn persoonlijke spullen van de neergestorte vliegiem, burger-slachtoffers, verzetsstrijders en Joden tentoongesteld.

Het museum is gevestigd op de eerste verdieping van de fortoren van Fort bij Asperen. Open: woensdag t/m zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

Exposities in de regio over 80 jaar vrijheid

Streekmuseum Baron van Brakell

De expositie '80 jaar bevrijding in de Betuwe' geeft een uniek inzicht in het oorlogsverleden van Lienden, Ingen, Kesteren en Ochten. Lees persoonlijke dagboekfragmenten over de onderwaterzetting in 1944 en de bevrijdingsfeesten. Daarnaast zijn er authentieke bevrijdingsrokketjes te bewonderen, elk met een eigen verhaal.

Oorlogsmuseum Heteren

Het kleinste en meest persoonlijke oorlogsmuseum van Nederland met veel bijzondere items. Variërend van een verrekijker tot complete uniformen die in de Betuwe zijn gedragen. De meeste voorwerpen zijn in een periode van 45 jaar geschenken door veteranen en inwoners uit de Betuwe. Elk voorwerp in het museum heeft zijn eigen verhaal.

Flipje en Streekmuseum Tiel

De Tweede Wereldoorlog liet diepe sporen na in het Rivierengebied. Wist je dat dit de langste frontlinieperiode in West-Europa was? Maar ook de minder bekende verhalen verdienen aandacht. Ontdek de geschiedenis van het "manneneiland," de gevechten in de Overbetuwe, de massale vlucht van Betuwse inwoners, de onderwaterzetting, zware beschietingen en de verwoesting van Tiel.

Driels Museum

Stap in de geschiedenis van Alem, Hoenzadriel, Kerkdriel en Velddriel tijdens de turbulente jaren 1939-1945. In deze tentoonstelling komen zeven thema's tot leven met informatieve teksten, zeldzame documenten en bijzondere voorwerpen. Maar de expositie kijkt ook vooruit: leerlingen uit groep 7/8 bouwen miniatuurbruggen als symbool voor vrijheid, een aantal daarvan is te bewonderen in het museum. De opening wordt verricht door Leo Steenbekkers, die een uniek familiearchief over verzetsstrijder Jan Steenbekkers beschikbaar stelde. Ontdek het verleden, ervaar de impact en zie hoe de jeugd de vrijheid van morgen verbeeldt.

Historisch Museum Hedel

In het Historisch Museum in Hedel is een tijdelijke tentoonstelling over Hedel in de Tweede Wereldoorlog te zien. Er zijn foto's, voorwerpen, maquettes en lokale verhalen over dit zwaar getroffen deel van de Bommelerwaard én er is speciale aandacht voor de Irene Brigade en het educatieproject Bruggenbouwers.

Graphic novels: Oorlogs- geschiedenis in stripvorm

Steeds meer graphic novels behandelen de Tweede Wereldoorlog. Waar traditionele strips vaak avontuurlijk en luchtig zijn, vertellen graphic novels diepgaande verhalen met complexe personages en zware thema's. Persoonlijke verhalen spelen hierin een belangrijke rol, omdat ze de impact van oorlog op individuen en families tastbaar maken. De combinatie van tekst en beeld zorgt ervoor dat moeilijke onderwerpen toegankelijk worden en langer blijven hangen bij de lezer.

Tekst: Hille Steenhuis

Kees Ribbens, senior onderzoeker bij het NIOD, is gefascineerd door de manier waarop oorlog en genocide in beeldverhalen worden weergegeven. Zijn liefde voor strips begon al in zijn jeugd, maar pas tijdens zijn studententijd ontdekte hij graphic novels. "Toen ik me later verder verdiepte in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, las ik minder strips. Maar in de jaren negentig kwamen er steeds meer graphic novels over deze periode en werd mijn interesse weer gewekt," vertelt Ribbens. Omdat Nederland een relatief kleine markt heeft voor dit genre, begon hij ook graphic novels uit Amerika, Frankrijk en Duitsland te verzamelen.

Een van de bekendste graphic novels over de Tweede Wereldoorlog is 'Maus', waarin Spiegelman het levensverhaal van zijn vader vertelt, een overlevende van de Holocaust. Door verschillende etnische groepen als dieren weer te geven – Joden als muizen, Duitsers als katten – maakt hij het onvoorstelbare toch voor-

stelbaar. "Wat 'Maus' zo bijzonder maakt, is niet alleen de beeldspraak, maar ook de manier waarop Spiegelman zijn eigen worsteling met het onderwerp laat zien," legt Ribbens uit. "Hij beschrijft niet alleen de ervaringen van zijn vader, maar ook hoe het verleden doorwerkt in hun relatie en in zijn werk als stripauteur."

De afgelopen jaren zijn er veel nieuwe titels verschenen. Ribbens is vooral onder de indruk van 'Emmie Arbel. Die Farbe der Erinnerung' van Barbara Yelin. Dit stripverhaal vertelt het levensverhaal van Emmie Arbel, die als kind de concentratiekampen Ravensbrück en Bergen-Belsen overleefde. "Dit boek laat niet alleen zien wat er met haar gebeurde, maar ook hoe ze later met haar verleden omging. Bovendien maakt Yelin als auteur en illustrator ook haar eigen proces zichtbaar: hoe ga je respectvol om met zulke aangrijpende verhalen?" Ook de Anne Frank Stichting zet graphic novels in om jongeren over

de oorlog te onderwijzen. In de trilogie 'De Ontdekking', 'De Zoektocht' en 'De Terugkeer' worden historische gebeurtenissen persoonlijk en invoelbaar gemaakt. 'De Ontdekking' vertelt het verhaal van Jeroen, die bij zijn oma oude plakboeken vindt en ontdekt dat er tijdens de oorlog familiegeheimen waren waar nooit over werd gesproken. 'De Zoektocht' volgt het Joodse meisje Esther en laat zien hoe de Holocaust verschillende mensen, van slachtoffers tot omstanders, beïnvloedde. 'De Terugkeer' richt zich op de ervaringen van Bas, die na zestig jaar terugkeert naar Indonesië en zijn herinneringen deelt met zijn nichtje Maureen.

"Graphic novels kunnen geschiedenis op een unieke manier overbrengen," zegt Ribbens. "Ze spreken mensen aan op zowel intellectueel als emotioneel niveau en helpen om complexe historische gebeurtenissen beter te begrijpen. Dit maakt ze bijzonder geschikt voor educatieve doeleinden."

Kees Ribbens

Een bevoorrechte familie uit Ochten

Henriëtte verzamelt oorlogsverhalen uit Neder-Betuwe

Henriëtte staat op de stoep tegenover haar huis in de Ambachtstraat van Ochten, een rustig dorp in de gemeente Neder-Betuwe. Het is een stralende dag. De zon werpt haar schaduw op vier koperen struikelstenen. Tastbare herinneringen aan de ouders Salomon David Frank, Maria-Anna Frank-de Jong en de kinderen Betty en Ietje. Een Joodse familie die daar, in de Ambachtstraat, woonde en in 1943 weggevoerd werd naar Kamp Vught. Enkele maanden later zijn zij gedeporteerd en vermoord in Sobibor. De gedenkstenen hebben een grote betekenis voor Henriëtte.

Henriëtte: "Elke keer als ik naar de overkant kijk en die steentjes zie, besef ik hoe bevoorrecht wij zijn. Dat wij als vierde en onze kinderen als vijfde generatie op dit plekje hebben mogen opgroeien. En dan denk ik aan het ongelofelijke leed dat deze familie is aangedaan, gewoon omdat ze Joods waren. "Ik vind het soms moeilijk om te zien als mensen hier gewoon aan voorbij lopen en niets weten van de betekenis of überhaupt van het bestaan van deze struikelstenen in ons dorp. En wat zegt het nog, tegenwoordig. De verhalen over de oorlog die aan jongeren worden verteld zijn soms meer een soort spannend jongensboek geworden."

Vijfde generatie
"Voor mijn familie, mijn man en twee zoons, is de plek waar wij wonen heel bijzonder. Mijn overgrootouders en grootouders hebben hier gewoond, mijn vader is er geboren en getogen en openvolgend heeft ons eigen gezin hier ook mogen opgroeien. In feite zijn wij al de vierde en vijfde generatie die op dit plekje mogen wonen. Salomon Frank had aan de overkant een winkel, eigenlijk een soort warenhuis met kleding, serviesgoed en wat al niet meer. Mijn overgrootouders waren de overburen van de familie Frank en hebben er ongetwijfeld regelmatig in hun winkel een broek of hoed gekocht. De zaken gingen goed. Hij was één van de eersten in de omgeving die een auto hadden. Hij had ook een filmcamera waarmee hij zijn familieleven vastlegde. Die beelden zijn bewaard gebleven. De mensen zelf mochten niet lang leven. Verschrikkelijk. Als ik daaraan denk, dan weet ik hoe bevoorrecht ik ben,

Om die verhalen boven water te krijgen begon het Comité 4/5 mei Ochten haar eigen netwerk te bevragen, later plaatste zij oproepjes met

Salomon Frank was een verwoed amateur-filmer. Zijn films werden in 2007 terug gevonden. Ze geven een inkijkje in het leven van een Joods gezin, net voor de oorlog.

en mijn hele familie. Met alles wat er in deze tijd gebeurt, dan zeg ik hou je hoofd erbij, loop niet domweg achter mensen aan. Ga er tegenin als mensen gediscrimineerd worden, wees waakzaam. Saamhorigheid, dat is belangrijk, en leer van het verleden om vooruit te kunnen kijken."

Er kunnen nog steeds bijdragen aan het boek worden toegevoegd. Heel graag zelfs. Stuur deze (als Word-document tussen 200 en 700 woorden) met of zonder foto naar info@3jetfotografie.nl.

Struikelstenen of Stolpersteine

Het Nederlandse woord voor Stolpersteine is struikelstenen (stolpern betekent struikelen). Deze steentjes zijn bedacht door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig (Berlijn, 1947). Hij begon in 1993 met zijn kunstproject om voor slachtoffers van de nazi's een herdenkingssteen te leggen, klein, en op de stoep, zodat je je moet buigen om de tekst te kunnen lezen. Demnig: "Um den Stein lesen zu können, muss man sich vor dem Opfer verbeugen." (Om de steen te kunnen lezen, moet men voor het slachtoffer buigen).

Hij sluit daarmee aan bij de Joodse Talmood waarin 'een mens pas is vergeten als zijn naam vergeten is.' Door de struikelstenen blijven we ons de namen van de slachtoffers herinneren.

De steentjes 10cm x 10cm x 10cm, worden van beton gemaakt en hebben een messingplaatje met daarop de naam, de geboorte- en sterfdatum en de plaats van overlijden van het slachtoffer. Gunther Demnig legt de struikelstenen zelf. Ook in Ochten deed hij zelf in de Ambachtstraat, op 26 juli 2011.

Er zijn Stolpersteine in minstens 1.200 plaatsen in Duitsland, Oostenrijk, België, Kroatië, Tsjechië, Finland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Hongarije, Litouwen, Luxemburg, Moldavië, Nederland, Noorwegen, Polen, Roemenië, Rusland, Slowakije, Slovenië, Spanje, Zwitserland en Oekraïne.

Kierkegaard aan de Waal

"Mijnheer Kierkegaard, wat goed dat ik u tref, hier zo langs de Waal. We vieren vandaag de vrijheid. Maar iedereen verstaat daar wat anders over. U hebt er veel over nagedacht en over geschreven. Wat is dat nu volgens u, vrijheid?"

"Vrijheid heeft te maken met kiezen. Je bent vrij om te kiezen tussen goed en kwaad, bijvoorbeeld. Maar hoe vrij is dat? Waarachtige vrijheid bereik je door de mogelijkheid van het kwaad uit te sluiten. Het gaat niet om de vrijheid om te kiezen, maar om de vrijheid, die resulteert uit een keuze, namelijk de keuze voor het goede, begrijpt u?"

"Niet helemaal."

"Wat ik afwijs, en dat heeft mij enig hoofdbreken gekost, is de voorstelling van de vrijheid als een competentie om evengoed het goede als het kwade te kunnen kiezen. Daarmee ontken ik niet dat het individu geplaatst is in een situatie, waarin het moet kiezen tussen goed en kwaad, integendeel het is dit verschil waar het op aankomt. Maar in deze keuze is er slechts één ding te kiezen: het goede."

"Waar haalt u het vandaan, mijnheer Kierkegaard?"

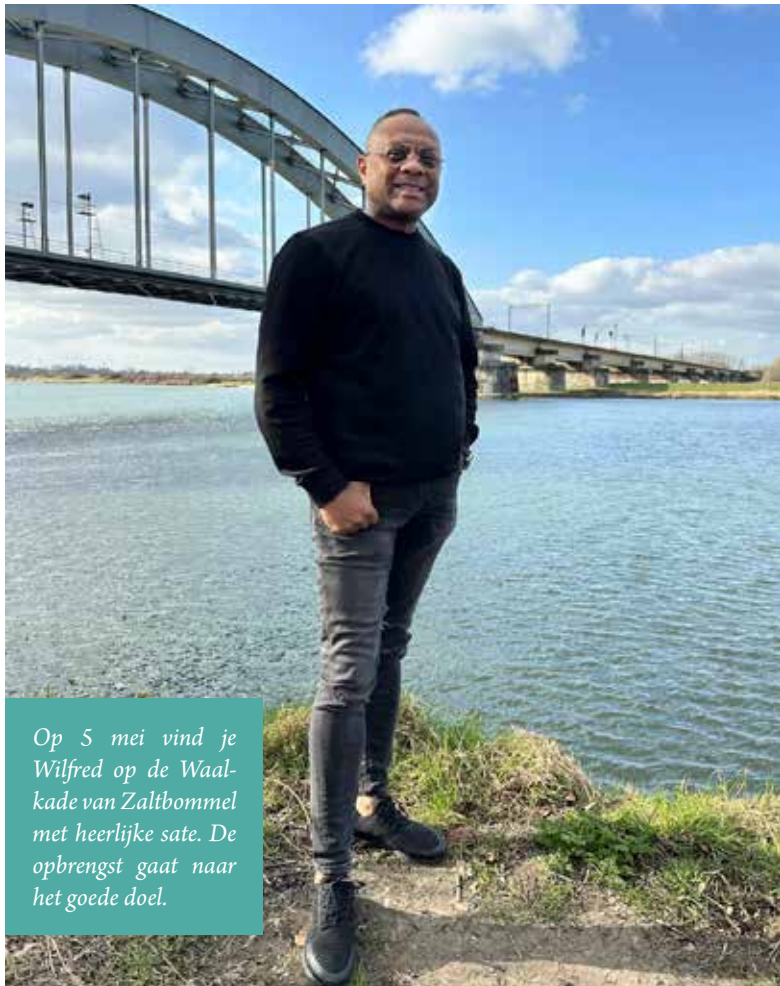
"Je kunt het nalezen in het boekje Vrijheid en angst van mijn collega Arne Grøn, uitgeverij Damon, en kundig vertaald door Frits Florin. Maar nu loop ik verder want ik heb Plato mijn teddybeer meegenomen, en die gaat zijn eerste parachutesprong maken. Tot genoegen!"

Aron van Doorn en Willem van Beekhoff uit Eck & Wiel zijn trots op de Betuwe. Om de streek extra onder de aandacht te brengen hebben zij een lokaal bier ontwikkeld, Betuws Bier. Willem: "We wilden de regio meer smooel geven. En omdat bier verbindt, leek ons dat een goed idee."

Voor de viering van 80 jaar vrijheid zijn de vrienden nog een stapje verder gegaan. Willem: "We hebben ons laten inspireren door het bekende lied van Dolf Brouwers: Eens zal de Betuwe in bloei weer staan. Onvergetelijk als je dat filmpje bekijkt op YouTube. Het zegt iets over de veerkracht van de streek die zich weer opricht na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. Daarom hebben we dit bier Betuwse Vrijheid genoemd."

Op 28 juni wordt op de Heerlijkheid Eck & Wiel het Betuws Bierfestival gehouden (www.betuwsbierfestival.nl) waar u Betuws (Vrijheids)bier kunt proeven. Of kijk op www.betuwsbier.nl voor de aangesloten partner locaties. Proost!

Op 5 mei vind je Wilfred op de Waalkade van Zaltbommel met heerlijke sate. De opbrengst gaat naar het goede doel.

Ex-gevangene Wilfred Kols vond de ware vrijheid

Als kind van het Molukse volk groeit Wilfred Kols op in Culemborg. Vaak logeerde hij bij familie in een van de barakken van het voormalige concentratiekamp in Vught. Een trieste omgeving waar zijn ouders hem leren dat Hollanders niet te vertrouwen zijn en kinderen geen vragen stellen. Kols: "Uit respect naar je ouders hield je dan maar je mond."

In tijd van de bezetting van de Haagse ambassade en de treinkapingen werden de Molukse kapers Kols' helden. Kols: "Als klein jongetje was ik gefascineerd door die activisten die met geweld iets voor elkaar probeerden te krijgen. Dat sprak mij aan. Steeds vaker probeerde ik mijn grenzen te verleggen. Ik zocht de spanning op en pleegde mijn eerste inbraak."

Via een baan als portier van een discotheek kwam Wilfred in aanraking met drugs. Al gauw vroegen jongeren hem waar die te koop waren. Kols: "Ik werd een soort contactpersoon. Ik ging cocaine gebruiken en rolde al snel het criminele circuit in. Op zoek naar vrijheid kwam ik in de macht

van drugs en criminaliteit. Ik was mezelf volledig kwijt. In totaal heb ik achttien jaar gebruikt en heb zes jaar gevangen gezeten. Eerst anderhalf jaar en daarna nog eens viereenhalf. " Ik wist dat ik een Molukker was, maar verder... wie was ik nou echt? Dat had ik jaren weggestopt. Niet praten over je gevoelens, niet zeggen wat je denkt. Vluchten in gebruik. Ook toen ik weer buiten kwam. Uiteindelijk werd ik in het ziekenhuis opgenomen. Mijn ouders - die van niks wisten - stonden huilend aan mijn bed. Daarna achttien maanden herstel in een ontwenningsschiknik."

Wilfred Kols werkt al negen jaar als vrijwilliger voor Gevangenzorg Nederland en is onlangs door de Indonesische regering gevraagd om dat werk ook in Indonesië op te zetten. Info: gevangenzorgnederland.nl of info@wilfredkols.nl.

Bevrijdingstoertocht,
zaterdag 3 mei 2025

“Eens zal de Betuwe in bloei weer staan”

Op zaterdag 3 mei 2025 vertrekt om 10 uur vanaf het gemeentehuis, De Wetering 1 te Maurik een colonne van oude legervoertuigen uit de Tweede Wereldoorlog. De route loopt langs de 15 kernen van de gemeente Buren en de plaatselijke oorlogsmonumenten. Voor de tijden van doorkomst van de toertocht door de verschillende kernen of de koffiestop en lunchlocatie check de website: www.buren.nl/80jaarvrijheid. Om 16.00 uur eindigt de toertocht bij het gemeentehuis, waar er gelegenheid is om de bijzondere voertuigen van dichtbij te bekijken. Meer info via bestuur@buren.nl. De verhalen uit de oorlogstijd komen zo weer tot leven, we lichten er een zestal uit:

Beusichemse pilotenvluchtlijn

Het verhaal van Olympisch roeikampioen Toon Beijnen

Na de mislukking van de geallieerde operatie Market Garden in 1944 zaten veel Airborne-soldaten ondergedoken in bezet gebied. Deze moesten over het water naar bevrijd gebied worden gebracht. Na de onderwaterzetting van Overbetuwe zette de Beusichemse Olympisch roeikampioen Toon Beijnen een nieuwe vluchtroute op. Toon woonde samen met zijn vrouw Ema op de bovenverdieping van hun villa Engelenburg dat door de staf van de Wehrmacht tot plaatselijk hoofdkwartier was gevorderd. Dat belette Toon niet om van de villa een doorgangshuis te maken. Via het kippenhok en een ladder aan de achterkant van het huis werden de crossers op zolder verstopt totdat het tijd was om de levensgevaarlijke oversteek te wagen.

Plan Ooievaar zet alles onder water

Het geheime wapen door de vijand ingezet

Na de verloren slag om Arnhem probeerden de geallieerden uit alle macht bij de dorpen Opheusden en Dodewaard een bruggenhoofd in de Betuwe te behouden. In de strijd tegen dit geallieerde bolwerk gebruikten Duitse troepen een zeer Nederlands wapen: water. Codenaam: Fall Storch. Op op 2 december 1944 bliezen Duitse troepen de dijk bij Elden op, waardoor de hele Neder-Betuwe tot aan het - nog niet voltooide - Amsterdam-Rijnkanaal onder water kwam te staan. De geallieerden moesten zich gedeeltelijk terugtrekken, maar hielden stand. De Duitse troepen zelf hadden ook veel last van het water. Ook de inwoners van Ingen en Maurik, waar duizenden evacués zich in veiligheid hadden gebracht hadden ervan te lijden.

Bommen op steenfabriek Roodvoet

Ria van Echtelt-Koolwijk, dochter van de “steenbaas”, doet verslag

31 Maart 1945 (Paas-zaterdag) gebeurde het. Omdat het mooi weer was mochten we 's avonds nog buiten spelen. We waren net buiten, toen er heel veel vliegtuigen aan kwamen. Plotse-ling een heel harde knal! We moesten snel de kelder in waar al meer mensen stonden. Toen het stil werd, probeerden we de deur van de kelder open te breken. Er lagen zoveel stenen en ander puin in huis dat de deur niet meer open kon. Daar moest eerst doorheen gegraven worden. Toen we het fabrieksterrein afliepen, stonden daar zwarte brancards waarover een wit laken lag. Het bleek dat er elf doden waren gevallen. Het trieste resultaat van de 144 bommen die op de steenfabriek werden gedropt.

Evacués kasteel Soelen

Begin oktober 1944 stelde kasteelheer baron Völker kasteel Soelen open voor evacués. Drie gelukkigen kregen toegang tot een klein torenkamertje, maar daarvoor moesten ze wel 97 traptreden beklimmen. In een ander gedeelte van het kasteel huisden vooral welgestelde ouderen uit Den Haag en omgeving. Zij mochten meeten met de baron als ze meehielpen in de keuken en de tafel dekten. Voor de mannen was er ander werk. In de kelder stond een generator die elektriciteit opwekte aangedreven door twee fietsen. De mannen wisselden elkaar af en zo kon het licht in het kasteel blijven branden.

Monument voor Ellie Frank

De enige Joodse inwoonster van Lienden

Het monument 'Ellie Frank' in Lienden is opgericht ter nagedachtenis aan een Joods meisje dat de Tweede Wereldoorlog niet overleefde. Toen in 1942 haar ouders en oudere zus in Kesteren onderdoken, werd de kleine Ellie bij het vroegere dienstmeisje Judith van den Berg achtergelaten. De ouders waren bang dat hun kleinste dochter hen zou verraden. Een week na het verdwijnen van de familie Frank, werd Judith op het gemeentehuis ontboden. Ze vroegen haar naar de verblijfplaats van de familie Frank en dwongen haar te verklaren dat Ellie bij haar woonde. De burgemeester heeft toen samen met een agent Ellie persoonlijk opgehaald. Via Den Haag en kamp Westerbork werd zij op transport gesteld naar Auschwitz waar zij het leven liet.

Snel! Zoek een adres waar je kunt onderduiken

‘Daar op die hoek stond voor ons huis een grote vrachtwagen, met eromheen nog wat auto's van de moffen. Ik schrok me het apelasarus toen ik hier kwam aanlopen. Bleef stokstijf staan kijken in plaats van rechtsomkeert en rennen. Behoorlijk stom, natuurlijk. Stel dat ze mij hadden gezien. De vuile klootzakken! Ze waren bezig met het inladen van al onze meubels, schilderijen, servies, oud speelgoed en de rest. De hele bliksemse boel hadden ze te pakken. Maar mijn vleugel stond volledig geruïneerd op de stoep. Die idioten stonden erop te rammen. Dezelfde woede die ik toen had, die voel ik nu weer.’

Het is oktober 1971, 26 jaar na de Tweede Wereldoorlog, als de joodse historica en journalist Michal Citroen samen met haar vader een bezoek brengt aan het vroegere woonhuis in Scheveningen. De herinnering staat beschreven in ‘Een adres’, een vuistdik boek over de geschiedenis van de joodse onderduik. Geert Mak noemt het een magistraal boek; fascinerend, hartverscheurend. Het boek stond in 2024 ook op de shortlist van de Libris Geschiedenis Prijs.

hun leven maakten. En dat van hun kinderen. De mensen die misbruik maakten van de situatie en de onderduikers veel geld lieten betalen. De gezagsgetrouwe Nederlanders die meewerkten met de bezetter. Het geluid van laarzen op straat. Traumatische herinneringen. Onderduiken? Waar moest je heen? Bij familie onderduiken? Levensgevaarlijk. Maar bij wie kon je dan wel terecht? Zo maar ergens aanbellen?

De verhalen uit ‘Een adres’ zijn verhalen over onmacht, wanhoop, ver- raad, angst en bedrog, maar ook over moed, daadkracht, lef en hulp. Voor leerkrachten die verder willen kijken dan het verhaal van Anne Frank – dat overigens ook aan bod komt in dit boek – is ‘Een adres’ een echte aanrader.

Michal Citroen
(foto Peter Arno Broer)

Kasteel Doornenburg doet helemaal mee op 5 mei

Kasteel Doornenburg was op het einde van de oorlog in handen van de Duitse bezetter. De Wehrmacht had het gevorderd en gebruikt als verdedigingspost. Het was een strategische plek in de Betuwe. In maart 1945 werd het door geallieerde beschietingen en bombardementen met de grond gelijk gemaakt. Rick Bouwman vertelt over deze historische plek die onderdeel is van Tour de Waal 2025.

Rick: “Eind ‘45 was het hier leeg. Iedereen was geëvacueerd. De bevrijding van 5 mei kennen we hier in het dorp niet, want Doornenburg werd op 2 april bevrijd. Over dat bombardement zijn hier twee tentoonstellingen ‘Bommen op het kasteel’ en ‘Doornenburg tijdens de Tweede Wereldoorlog’.

Het schijnt dat de vliegtuigen vanaf een hoogte van zes tot tien meter hun bommen hebben afgegooid. Je kon de piloten in de ogen kijken! In totaal ging het om vier bommen, eentje bleef vastzitten, een kwam in het weiland terecht en twee troffen doel. De bom die in de kelder werd afgevuurd zorgde ervoor dat het hele kasteel in elkaar stortte. Het heeft bijna vijf jaar geduurd voordat het in zijn oude glorie - steen voor steen - weer werd opgebouwd. Maar dat was 20 jaar na de oorlog.”

Op 5 mei doet de Poëzietour Doornenburg aan. Er is een vrijheidslunch voor genodigden. Voor de kinderen is er een broodjesdropping. Rick: “Het vliegtuig komt uit het Westen aanvliegen, precies zoals in 1945, maar nu heeft het een vriendelijke lading aan boord. Er is ook een film te bekijken met ooggetuigenverslagen uit de Betuwe, en vanuit Huissen verwelkomen we het vrijheidsvuur dat is opgehaald uit Wageningen. We werken graag samen met de Historische Kring en Tour de Waal om er een onvergetelijke dag van te maken.”

Overbetuwe/ Lingewaard

Documentaire ‘De Betuwe in oorlogstijd’

Het verhaal van de laatste oorlogsjaren in de oostelijke Betuwe is indrukwekkend te noemen: nergens in West-Europa lag een gebied zo lang in de frontlinie. Liefst 198 dagen, van september 1944 tot april 1945. Over deze roerige geschiedenis wordt nu een achtdelige documentaire gemaakt: *De Betuwe in Oorlogstijd*.

Robert Braam van Oorlogsmuseum Niemandsland in Gendt is de initiatiefnemer van het project. Robert: “Samen met een elftal partners - met name historische kringen uit de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe - zijn we op dit moment de documentaire aan het afronden. En dat is heel veel werk, er is zóveel gebeurd hier!”

“Het wordt een serie die qua vorm doet denken aan *Het verhaal van Nederland*, met acteur Daan Schuurmans. Onze presentatrice, Frederique Arnold, neemt de kijker mee naar historische plaatsen. Ook hebben we nog ruim 25 ooggetuigen kunnen vinden die hun verhaal doen voor de camera. Dat was het eerste wat we hebben opgenomen, want het gaat uiteraard om mensen op hoge leeftijd.”

“Hoewel ik zelf veel met deze materie bezig ben, was het voor mij ook een leerzaam proces. Zo staat in de geschiedenisboeken dat operatie Market Garden stopte toen de Britten zich terugtrokken uit Arnhem. Maar het blijkt dat men er veel eerder – op 21 september 1944 – achter kwam dat

het werkelijk ‘een brug te ver’ was.”

Naar verwachting is de documentaire in mei 2025 gereed. Daarna is hij te zien op de website en het YouTube-kanaal van Museum Niemandsland en op de regionale omroep Lingewaard. Naast de film wordt ook een serie *podwalks* opgenomen.

Oorlogsmuseum Niemandsland is een stichting die het oorlogsverhaal van de Betuwe tijdens de Tweede Wereldoorlog vertelt.

Dit verhaal wordt in het museum op unieke wijze gepresenteerd. D.m.v. touchscreens, een rondleiding, een speurtocht voor kinderen, persoonlijke verhalen en voorwerpen van burgers, geallieerden en Duitsers.

Na de verbouwing in maart 2025 zijn er nieuwe diorama's te zien die unieke objecten uit de Tweede Wereldoorlog tonen. Met deze voorwerpen en de bijbehorende verhalen word je meegenomen op een reis terug in de tijd.

Naast het museum is er ook een educatietruck: Oorlogsmuseum Niemandsland op wielen. Een omgebouwde GMC-truck brengt het oorlogsverhaal van de Betuwe naar het schoolplein. Daarna komen de kinderen op bezoek in het museum voor een rondleiding. Hier zullen zij de zeven personages opnieuw tegenkomen.

Nijmeegsestraat 19a, Gendt
Openingstijden
Ma: 19.30–21.30
Do en vr: 10.00–17.00
Za en zo: 12.00–17.00

www.museumniemandsland.nl

Gastdocent Vincent Wibier toont voedselbommen uit WW2 aan leerlingen van basisschool De Meidoorn in Kerkdriel. De lessen zijn een samenwerkingsproject van het Regionaal Archief Rivierland en Tour de Waal.

Stap in de voetsporen van de soldaten die in Gelderland 80 jaar geleden voor onze vrijheid hebben gevochten en beleef de verhalen van ooggetuigen van toen. In een wekelijks TV programma kijken we naar 80 jaar Vrijheid in Gelderland. Daar waar de tv serie van Omroep Gelderland stopt, gaat het verhaal in een audiotour verder.

Wandel met een speelfilm op je oren over het strijdtoneel van Gelderland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Iedereen kent operatie Market Garden, waarbij de poging om de Rijnbrug bij Arnhem in te nemen mislukte. Daardoor bleef een groot deel van Nederland bezet, en dus waren er nog meer offers nodig om de bezetter te verslaan. Wandel mee door de frontlinie periode in Heteren met de gevechten op het 'Eiland' en wandel langs plekken en monumenten die herinneren aan de 'Slag om Opheusden'. Stap in de voetsporen van de soldaten die hier voor onze vrijheid hebben gevochten.

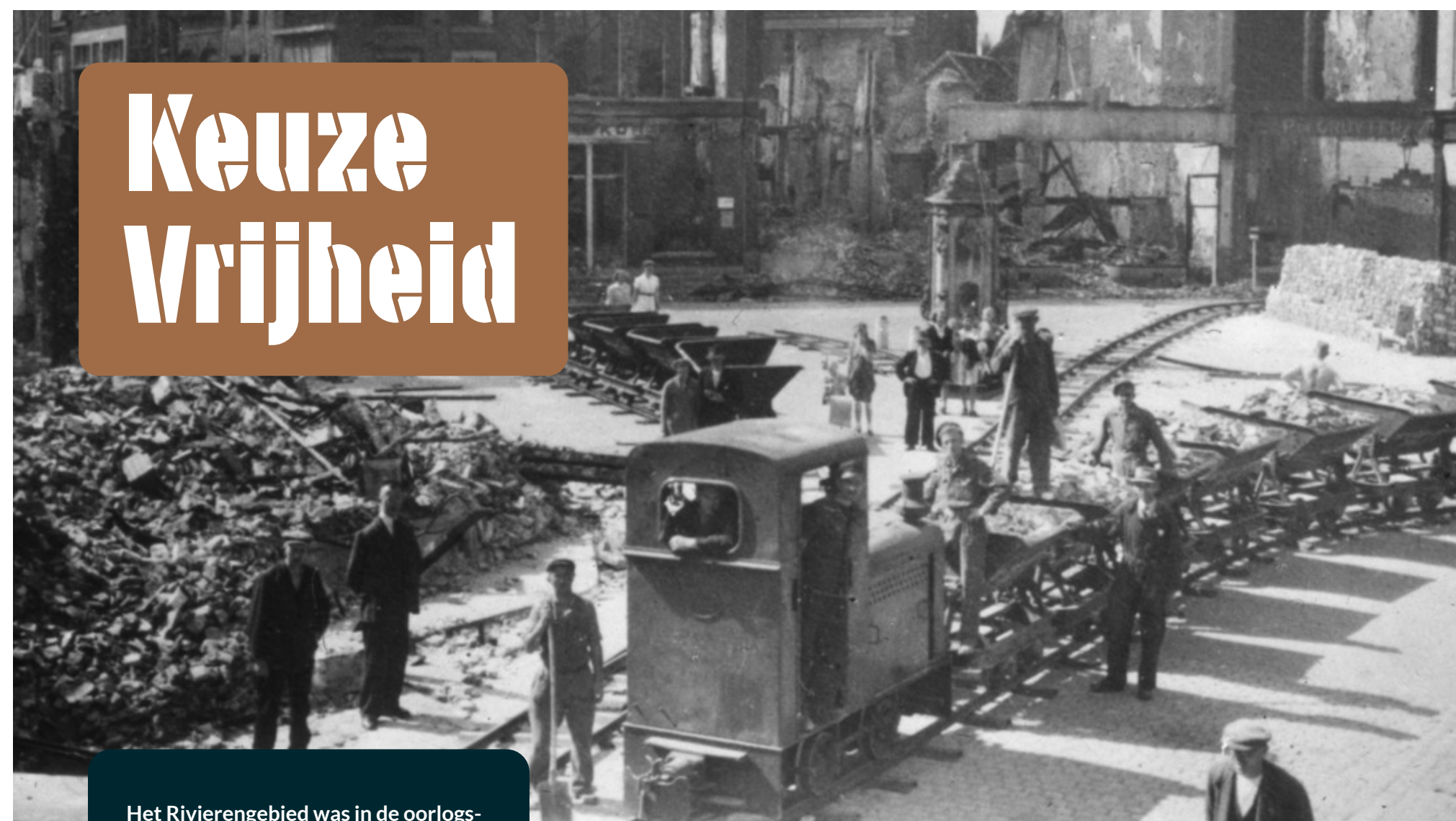
Heteren - The Crossroads: een keerpunt in de strijd

Op 5 oktober 1944 werd Heteren het toneel van een hevige veldslag die wereldwijd bekend werd als The Crossroads. Op deze strategische plek wisten Amerikaanse parachutisten van het 506e Parachute Infantry Regiment een Duitse overmacht te verslaan. Wat begon als een routinepatrouille, mondde uit in een intense strijd tegen 150 Duitse soldaten. Dankzij hun vastberadenheid en de slechte voorbereiding van de tegenstander wisten de 35 Amerikaanse soldaten de slag te winnen. Meer dan 50 Duitsers sneuvelden; aan geallieerde zijde was paratrooper William Heister Dukeman junior het enige slachtoffer.

Deze historische strijd vormt het middelpunt van de eerste aflevering van de achtdelige podwalk- en tv-serie In de voetsporen van de bevrijders. Volg het verhaal van de soldaten en ervaar ter plekke hoe het gevecht om The Island - het gebied tussen Rijn en Waal - werd gevoerd. Op de Randwijkse Rijndijk herinnert een monument aan deze slag, een plek die nog steeds jaarlijks door honderden mensen wordt bezocht. Beleef de geschiedenis en ontdek Heteren als cruciaal keerpunt in de bevrijding van Nederland.

Download de podwalks

Keuze Vrijheid

Het Rivierengebied was in de oorlogsjaren het toneel van hevige gevechten, gedwongen keuzes en grote onzekerheid. Achter iedere keuze schuilde een verhaal: over moed en verzet, over overleven en verliezen, over samenwerken en vertrouwen. Het project Keuze Vrijheid laat de stem horen van bewoners uit die tijd.

Het Flipje en Streekmuseum heeft samen met studenten van de Radboud Universiteit, historici uit de regio en journalisten persoonlijke verhalen vastgelegd voor de toekomst.

"We geloven dat elk verhaal een belangrijke bijdrage kan leveren aan ons begrip van de oorlogstijd en de impact ervan op het dagelijks leven van mensen in het Rivierengebied", zegt Jurriaan de Mol, directeur van het Flipje en Streekmuseum. "Door deze verhalen te delen, eren we niet alleen degenen die hebben geleden en gestreden tijdens de oorlog, maar versterken we ook ons besef van vrijheid en de waarde ervan."

De Tielse puinexpres in 1945 - foto Regionaal Archief Rivierengebied

"Mijn familie zweeg over de oorlog - over het heldendom én over het verraad. Tot er een Amerikaan aanklopte die zijn vaders verhaal zocht", vertelt Gert van Schaik uit Lienden.

"Tot twee keer toe redde het luchtschepen hun leven, omdat Duitse soldaten die op het punt stonden het luik te openen, toen dekking zochten", vertelt Marjan te Riele over haar ouders uit Gendt.

"We mogen met de bus!", riepen Betty en Jetje Frank opgewonden tegen Corrie Vink, hun werkster uit Ochten. Ze wisten niet dat deze busrit hen naar Kamp Vught zou brengen.

"Die afstand was er wel, tussen katholiek en protestant, maar er is nooit een vijandige houding geweest", herinnert Hans Peters van Nijenhof uit Elst zich over de evacuatie. Sterker nog, er ontstond een vriendschap die generaties zou overspannen.

"Het was allemaal een gevolg van de oorlog. Was hij niet als dwangarbeider naar Duitsland gegaan, dan was hij waarschijnlijk niet daar terechtgekomen. Dan had hij zijn schuldgevoel niet hoeven goedmaken." Vertelt Arie Jansen uit Tiel over zijn oom Geurt van IJendoorn.

"Het gaat nooit weg, maakt deel uit van onze familiegeschiedenis. We zagen dagelijks de portretten van onze doodgeschoten opa en ooms aan de muur", vertelt Annie Schonenberg uit Wamel.

Bekijk alle interviews op www.wo2rivierengebied.nl

Je raakt niet uitgefietst!

Met het Meimaand Fietsmaandpakket ontdek je de mooiste routes en plekjes in het Rivierengebied. Bestel nu jouw brievenbuspakket en de voorpret kan beginnen!

€7,50

Uit in de
Regio

Jouw gids in het Rivierengebied

Stichting Bureau Toerisme

